

Pistoleros

Murray Bookchin

1916 blev Angel Pestaña, som vid den tiden var redaktör för Solidaridad Obrera, uppsökt privat av två unga arbetare som utan något inledande prat deklarerade:

Vi ska ställa en fråga till dig. Vi tillhör en anarkistisk aktionsgrupp och står till förfogande för att fortsätta det arbete som redan startats. Vi kommer att föreslå att du blir vår talesman i de konfederala kommittéerna, särskilt i regionalkommittén. Vårt förslag är som följer: vi är villiga att göra ett atentado mot vilken arbetsköpare eller fabriksdirektör organisationen än anser klokt att eliminera. I utbyte mot denna uppoffring som vi är villiga att göra för organisationen ber vi bara att ni betalar utgifterna vi drar på oss och lönen för förlorade arbetsdagar. Vidare att det finns en reservfond på två eller tre tusen pesetas så att vi ifall det blir nödvändigt att fly, om vår identitet upptäcks, kan lägga vantarna på dem omedelbart. Och om någon fängslas vill vi, som du kan förstå, att ni hjälper oss. Vad vi begär av er är som du ser mycket litet; vad vi erbjuder är å andra sidan en hel del.

Pestaña, som kände de unga männen, försökte avråda dem. De slösade bort sin tid, varnade han, för han var obehaglig motståndare till sådana metoder. Senare fick han veta att de hade gjort samma erbjudande till organisationen genom en av dess kommittéer och att den hade nappat. Dessa unga anarkister, säger Pestaña vidare, bestämde inte vilken av arbetsköparna och deras fabriksdirektörer som skulle mördas. Beslutet fattades av de män som nappade på deras tjänster. Attentaten var fullständigt opersonliga och utfördes utan förväntningar på ekonomisk belöning eller personligt hämnbegär. På den tiden opererade, enligt Pestaña, två eller tre anarkistiska aktionsgrupper i Barcelona. "Låt oss slå fast att de som drog nytta av detta och betalade de unga männen för deras arbete", tillägger han, "var vissa element, mycket få, bland ledarna för textilsyndikaten. När detta gjorts, var första steget taget."

Ifall det här var det "första steget" så var det dock inget stort sådant. Sastre y Samas studie av atentados utförda mot arbetsköpare i Barcelona visar att de inte var fler till antalet mellan 1916 och 1919 än de hade varit 1914. Det var inte förrän sent 1919 som antalet anarkistiska atentados började öka betydligt, parallellt med fler mord på CNT-militanter och funktionärer. Året var ett särskilt bittert sådant för arbetarfederationen. Det var året för generalstrejken i februari-mars, Mauras årtalskampanj och den långa lockouten från november till januari året efter. Bortsett från en kort period av vapenvila på initiativ av Sánchezministeriet hade regeringen varit särskilt provokativ: konstitutionella garantier i Katalonien suspenderades mellan januari och mitten av mars och igen i slutet av mars, varvid omkring 40,000 arbetare hade fått se insidan av fängelser. Syndikaten hade attackerats upprepade gånger, deras förteckningar beslagtogs och centros obreros stängts. Slutligen, som höjdpunkten på dessa provokationer, stupade en av de mest enastående av CNT-funktionärerna av kulor från lönnmördare. På natten den 19 juli körde två män i polisuniform hem till Pablo Sabater, ordföranden för textilsyndikatet, och sköt ihjäl honom. Kanske mer än någon annan händelse stegrade mordet på en högaktad fackmilitant pistolrismon i den katalanska hamnstaden till okontrollerbara proportioner.

Smittan var epidemisk i Barcelona. Även under förkrigsåren placerade provokatörer, antingen anställda eller uppmuntrade av polisen och civilguvernörerna, ut bomber i Barcelona för att ursäktat tillslag mot den fackliga rörelsen. Ett nätverk av provokatörer spreds genom staden, parasiterande på arbetarrörelsen som löss. Under oregerliga perioder hade de såklart klara arbetsuppgifter, under stabila perioder lärde sig dessa element att skapa sina egna "incidenter" och alstra ett behov för deras tjänster. Ett av de mest ökända exemplen på sin tid var familjen Rull – Juan Rull, hans bröder och hans mor – som i årtal hade smällt bomber i Barcelona och tagit emot arvode av polisen för falsk information om "förövarna" till dessa "anarkistiska våldsdåd". Som informatör hade Juan Rull tillträde till tre civilguvernörers öron; faktiskt finns det överväldigande bevis på att han var i sold hos höga klerikala politiker som Eusebio Guell. Rulls arrestering i juli 1907 skapade en skandal som fortsatte efter hans avrättning i augusti ett år senare. Den dagen detonerade en bomb på en större boulevard i Barcelona. I närheten hittades en lapp som deklarerade att Rull var oskyldig och att bombningarna skulle fortsätta trots hans död – vilket för många betydde att det inte var en man eller hans familj utan ett helt syndrom som låg vid roten till Barcelonas atentados.

Första världskrigets utbrott fann det neutrala Spanien – och i synnerhet Barcelona – översvämmat av äventyrare, brottslingar och legosoldater. Från att först ha levt på möjligheterna till kontraspionage började dessa

element snart att frodas på den katalanska bourgeoisieens trasiga nerver och på Barcelonapolisens ökande efterfrågan på lejda mördare. Det kanske mest sensationella exemplet på dessa olycksbådande förbindelser avslöjades av Solidaridad Obrera den 8 juni 1918, då Pestaña publicerade bevis på att en distriktpolischef, Manuel Bravo Portillo, opererade en tysk kontraspionageliga i hamnområdet. Även om Pestañas anklagelser skulle kosta Bravo jobbet rekryterade generalkaptenen, Milans del Bosch, hans tjänster i det tidiga gatukriget mot CNT.

Under sina år i polisdepartementet hade Bravo tjänstgjort i det oroliga kvarteret Atarazanas i staden, där brutaliteten i hans metoder gjorde honom till ett särskilt föremål för Barcelonaarbetarnas avsky. Vid februari-mars-generalstrejkens utbrott gavs den f.d. polismannen och hans hejdukar, i nära samarbete med den självutnämnde "baron" Koenig, en månadslön på ca \$6,000 för att utföra speciella tjänster åt arbetsköparna. Deras jobb inkluderade atentados mot CNT-funktionärer och fackliga aktivister. Det tycks inte råda någon tvekan om att männen från Bravos gäng mördade Sabater. Bravo, i sin tur, överlevde inte sommaren. Den 15 september, mitt på dagen, sköts han ner på Calle de Santa Tecla. Två dagar efteråt döddes en av hans mest avskydda agenter, Eduardo Ferrer, en tidigare ledare i metallarbetarsyndikatet. Nyheten om mordet på Bravo ledde till karnevalsstämning i Barcelona. Buenacasa berättar att "tusentals arbetare firade händelsen med banketter, sånger och tal om ämnet".

Gänget försvann dock inte. Det togs över av "baronen", en utländsk äventyrare som saknade ens de små rester av sociala och nationella lojaliteter som Bravo besatt. "Koenig" (hans riktiga namn kan ha varit Coleman) var helt enkelt ute efter allt han kunde få. Han pressade "beskyddspengar" från individuella arbetsköpare; de som vägrade betala blev offer för "anarkistiska våldsdåd", oavsett om de hade gjort anarkisterna rasande eller inte. Situationen började bli okontrollerbar då "baronen" blev involverad i dispyter inom själva arbetsköparfederationen. Följaktligen blev han sent på våren i tysthet utvisad från Spanien och hans gäng upplöstes.

Jobbet som Bravo-Koenig-gänget gjorde hade redan tagits över på en större skala före "baronen" försvann. I december startade carlisten Ramón Sales Sindicato Libre (Fria Facket) på Ateneo Legitimista i Barcelona. Under beskydd av kyrkan och arbetsköparna användes den nya organisationen – oavsett uppriktigheten hos många av dess grundare och anhängare, som kan ha varit "rätt och slätt" fackliga – för att splittra arbetarrörelsen. Den rekryterade sina medlemmar från den mer religiösa, mer konservativa eller helt enkelt mer opportunistiska delen av arbetarklassen och den gjorde mycket lite framsteg mot CNT. Men den utgjorde en ny reserv av pistoleros och en ideologisk täckmantel för professionella revolvermän i fackföreningens kader. På ytan framstod nu slaget i Barcelona som en intern facklig rivalitet förd med revolver i hand.

För att förvärra en hastigt försämrad situation utnämndes i november 1920 Kataloniens generalkapten, Severiano Martínez Anido, till civilguvernör och ersatte Carlos Bas. Denna utnämning, som Brenan noterar,

Denna utnämning var en utmaning mot all moderat och human opinion i landet. Hans meningsskiljaktigheter med Bas berodde på att han hade stött utom-legala metoder för att ta itu med terrorism: han sägs ha visat Bas en lista på 675 syndikalister vilka han deklarerade borde skjutas rätt av. Unamuno beskrev honom så här: "Mannen är en rent odjur – han kan inte ens prata, han kan bara ryta och skria, fast hans ryt och skrin alltid betyder något".

Anarkisterna i sin tur försökte omgruppera sina egna styrkor. Det kan inte råda något tvivel om att våldsammarer element började påverka CNT:s riktning, om än professionella revolvermän sällan gick att finna i en organisation vars resurser var små och vars medlemmar var bittert förföljda. Buenacasa anmärkningar om detta sakernas tillstånd uttrycker den avsky de mer stabila anarkisterna kände över sin oförmåga att hejda trenden till atentados. Buenacasa klagar över att få av attackerna var revolutionära handlingar. "Syndikaten", avslutar han, "var oförmögna att skaka av sig dessa pistoleros som agerade på egen hand och i några fall lyckades ta ledningen för viktiga kommittéer i organisationen."

Ändå kan anarkisterna vid den här tiden mycket väl ha varit utan val: med Martínez Anido vid rodet kunde avsaknad av motstånd ha varit mer demoraliserande än det otyglade vapenviftandet. Allt visade att den nye civilguvernören och arbetsköparfederationen förde ett utrotningskrig mot CNT. En framstående konservativ politiker, Burgos y Mazo, lämnar inget tvivel om att skulden för krisen i Barcelona låg hos de härskande klasserna. "Det måste bli sagt i all tydlighet", framhävde han, "utan rädsla och i sanningens namn: arbetsköparklassen

och andra ledande element i Barcelona var de huvudsakliga brottslingarna bakom detta fruktansvärda sociala tillstånd av idag.”

En otrolig situation började nu utvecklas i Barcelona: attentaten som utfördes av arbetsköparnas pistoleros besvarades, nästan offer för offer, med attentat från anarkisterna. Ingenting som liknade denna makabra bokföring hade inträffat förut. Efter ett mordförsök på Seguí den 4 januari 1920 svarade anarkisterna med atentados mot ordföranden för arbetsköparfederationen, en av dess direktörer och två polisagenter. Atentados började nu inträffa nästan regelbundet, växlande mellan de två sidorna som en pendelrörelse. På hösten 1920 var det nästan ett om dagen. En av de sanslösaste skändligheterna inträffade på natten den 12 september då en bomb exploderade på en arbetardanslokal på Paralelo och dödade tre och skadade tjugo. En månad senare mördades chefen för ett metallföretag, E. Tarrida. Detta följdes två veckor senare med dödandet av Jaime Pujal, ordföranden för elektricitets-arbetsköparna.

Arresteringen av sextiofyra CNT-funktionärer den 20 november ledde till generalstrejk i protest. Den 23 november svarade Martínez Anido med att göra arbetarfederationen illegal och återinföra censur. Tre dagar senare dödades ordföranden för Sindicatos Libre i Reus. Hans öd följdes dagen efter med mordet på José Canela, en viktig medlem i CNT:s regionalkommitté. Myndigheterna och pistoleros skonade inte ens arbetarfederationens advokater: advokaten Luis Companys arresterades och kort efteråt mördades hans kollega, den populära republikanske deputeraden Francisco Layret.

Pistolkriget krävde offer inte bara från arbetsköparfederationen, syndikaten och polisen, utan från de högsta regeringstopparna. 1920 föll civilguvernören i Katalonien, Conde de Salvatierra, som hade lett lockouten sent 1919 och tidigt 1920, för kulorna från anarkistiska pistoleros. Den 8 mars 1921 dödades den konservativa premiärministern Eduardo Dato av tre katalanska anarkister som vedergällning för att ha återinfört Ley de Fugas (Lagen om Flykt), en vedervärdig praktik i vilken polisen dödade arresterade syndikalister och hävdade att de hade skjutits när de ”försökt fly”. För sin del fick CNT betala ett motsvarande pris med Evelio Boals död, generalsekreteraren för nationalkommittén, dödad i gryningen den 15 juni, ett par minuter efter att ha släppts av polisen. Hans kamrat, Antonio Feliu, en annan medlem i nationalkommittén, lyckades komma undan från det här mordförsöket, men sköts ner två veckor senare.

Mellan 1918 och 1923 krävde denna systematiska slakt ca niohundra liv bara i Barcelona och ca 1,500 i hela Spanien. En premiärminister, två tidigare civilguvernörer, en ärkebiskop, nästan 300 arbetsköpare, fabriksdirektörer, förmän och poliser, och många arbetare och deras ledare i Sindicato Libre föll för de anarkistiska aktionsgruppernas kulor och bomber. CNT förlorade i sin tur många enastående medlemmar i sina national-, regional- och lokalkommittéer. Till slut betalade arbetarfederationen ett högre pris än sina fiender. ”Mord på öppna gator”, skriver Buenacasa, ”följde statens auktoritära förföljelse; de allra bästa i våra led hotades med detta dilemma: dö, döda, fly eller kastas i fängelse. De våldsamma försvarade och dödade, de stoiska dog och även de modiga... de fega eller pryda flydde eller gömde sig; de mest aktiva hamnade i fängelse.”

Sviktande nerver visade sig redan på slutet av sommaren 1920 då CNT-ledningen inledde en av sina märkliga flörtar med UGT-byråkratin, en flört från vilken den anarkosyndikalistiska fackföreningen fick bittra farhågor. Pressade närapå till panik genom arbetsköparoffensiven i Barcelona bestämde sig de moderata i nationalkommittén och katalanska regionalkommittén att till UGT hemställa om en gemensam försvarspakt.

I sig skulle en sådan pakt ha varit en meningslös prestation ifall den inte öppnade vägen för en gemensam generalstrejk. UGT hade inga resurser i Katalonien och stod inför mycket liten utsikt till repression i sina egna starka fästen, trots Datoministeriets i Madrid alltmer reaktionära politik. I själva verket hade socialisterna allt att vinna på en pakt med CNT: den ryska revolutionen hade djupt splittrat deras parti. En stor procent av den socialistiska medlemskåren hade svängt vänsterut och tvingade partiet att ansluta sig till den kommunistiska Internationalen. Reformisterna i partiet och UGT behövde allt revolutionär kamouflage de kunde få och ingenting verkade bättre vid det här läget än prestigen av en pakt med den militanta anarkosyndikalistiska fackföreningen.

Efter att ha fått en godkännandenick från Madridsocialisterna skyndade sig Seguí, Boal och Quemades till den spanska huvudstaden och konfererade med Largo Caballero, Cordero, Fernández, de los Toyos och Martínez Gil. Den 3 september undertecknade dessa moderata en pakt som lade fram ett krav på återställande av de konstitutionella garantierna. Det defensiva i ordvalet är häpnadsväckande: ”Vi, de uttalade fienderna till

bourgeoisiesamhället, konstituerar oss som försvararna av dess lagar.” Från det här kottieriet hade den spanska bourgeoisien föga att frukta och det vittnar om dumheten hos de härskande klasserna att de gjorde föga för att hala in de beredda och väntande reformistledarna i båda organisationerna. Istället skärpte Eduardo Datos konservativa regering sin attityd och förberedde krig, som om något behövdes.

Pakten ledde till en rasande kalabalik i CNT:s regionalkommittéer utanför Katalonien, ännu mera så eftersom nationalkommittén och den katalanska ledningen inte hade konsulterat någon i genomförandet av den. Under tryck från regionerna hölls ett plenum i oktober där överenskommelsen blev grundligt attackerat. Det bestämdes att avhålla sig från offentlig kritik mot pakten p g a en gruvarbetarstrejk i Rio Tinto, där samarbete mellan CNT och UGT desperat behövdes.

Men strejken skulle komma att vinna absolut ingenting på pakten. Konflikten i Rio Tinto, ett rikt koppar-distrikt i Andalusien, var en av de mest bittra, och verkligen en av de skarpaste, dispyterna i den spanska arbetarrörelsens historia. Gruvorna ägdes av brittiska intressen. De hade kommits över för en orimligt låg summa decennier tidigare då Spaniens nationaltillgångar hade placerats på den öppna marknaden för utländsk exploatering. Strejken, som började i juni 1920, leddes av CNT. Även om starka UGT-syndikat fanns i området så betraktade anarkosyndikalisterna och socialisterna varandra med stark misstänksamhet. Men dessa interna strider överskuggades av hur desperat långt gruvarbetarna hade gått för att vinna sin strid; Vid tiden för pakten hade majoriteten av dem sålt alla sina personliga ägodelar och åkt för att bo i städerna hellre än att foga sig under arbetsköparna. Det talades bland gruvarbetarna om att beslagta gruvorna och kontoren från gruvägarna. De dramatiska dragen i denna strid väckte arbetarklassen över hela Spanien. Andalusien stod på randen till generalstrejk i sympati med gruvarbetarna, ett drag som skulle ha vunnit omfattande stöd i norr ifall de två arbetarorganisationerna hade varit förberedda på militant aktion.

Men den här rörelsen ledde ingenvart. En delegation CNT- och UGT-ledare for till Rio Tinto för att undersöka problemet på plats. När de återkom kunde UGT-ledarna inte föreslå något mera än att medlemmarna i de två organisationerna skulle ge en peseta i veckan till stöd för gruvarbetarna. Ett tidigare CNT-förslag om en gemensam generalstrejk, som skulle startas av UGT-gruvarbetare och järnvägsarbetare, hade avfärdats av Madridsocialisterna. Problemet löstes för de moderata i båda fackföreningarna då gruvarbetarna efter att ha strejkat i fyra månader återvände besegrade till arbetet.

Vid det här laget var pakten i flisor. Den skulle elimineras fullständigt när en generalstrejk utbröt i Barcelona p g a gripandet av CNT-ledarna och mordet på Layret. Än en gång kallade CNT på UGT för stöd. Inte bara nekades hjälp med en arrogans som tydligt visade att socialisterna förlorat allt intresse för framtida samarbete med CNT. Ansvar för att klargöra detta gavs till Largo Caballero som, när han frågades varför UGT-arbetarna i den baskiska provinsen Vizcaya inte hade kallats ut för att hjälpa katalanerna, svarade: "För att vi inte är tvingade att göra det." Som Buenacasa berättar historien hade anarkosyndikalisterna i Bilbao, den stora baskiska industristaden, när de lämnade Largo Caballero, "sagt honom bestämt: 'Trots detta kommer det att bli en strejk i Vizcaya'. Men Largo Caballero, topprepresentant inom UGT, sände bud till Bilbao som sa till hans anhängare att om anarkisterna och syndikalisterna försöker stoppa arbetet i fabrikerna, gruvorna o s v, skulle de misshandlas med knölpåkar."

Strejken i Katalonien kollapsade och med den alla utsikter till samarbete mellan de båda fackföreningarna för årtal framåt.

CNT vid den här tiden plågades inte bara av bitter förföljelse i myndigheternas händer utan också av splittersverksamheten från kommunisterna, som föresatt sig att antingen kontrollera arbetarorganisationen eller splittra den. I Katalonien, Andalusien och andra regionen förtog skarpa inbördes strider mycket av fackföreningens energi. Kommunisterna besegrades inte bara p g a styrkan hos det anarkistiska inflytandet inom CNT, utan genom ett allmänt återuppvaknande inom arbetarrörelsen, som tillfälligt skingrade den tunga atmosfären av nederlag och isolation som närde inbördes stridigheter. 1922 återinfördes konstitutionella garantier för första gången på nästan ett och ett halvt år. En kuskstrejk i Barcelona blev till en generalstrejk med nästan alla transportarbetare i Katalonien. CNT, tillbaka från underjorden och förföljelse, lyckades hålla en framgångsrik nationalkonferens den 11 juni i Saragossa. De fyrtiotvå delegater som deltog på konferensen bröt alla band med kommunistiska Internationalen. Konferensen, som dominerades mest av de moderata inom CNT, uttryckte sitt stöd till Seguís deltagande i de blandade kommissionerna och klubbade en resolution till stöd för ersättning till

fackliga funktionärer. För att ytterligare förvärpa meningsskiljaktigheterna mellan de anarkistiska och syndikalistiska tendenserna inom konfederationen godkände konferensen en vagt formulerad "politisk" resolution, mycket försonlig i tonen till socialisterna och liberalerna, vilket medförde möjligheter till CNT:s samarbete med partier som stödde återupprättande och utökande av civila rättigheter. Det skulle visa sig att detta skulle bli den sista större nationella samankomsten för fackföreningen i Spanien tills utropandet av Andra Republiken. Primo de Rivera stod redan i kulisserna och händelser flyttade sceneriet i riktning till en diktatur som skulle vara i mer än sex år.

Som för att symbolisera efterkrigserans slut sköts den 10 mars 1923 Salvador Seguí och en kamrat, Francisco Comas, ner på Barcelonas Calle de la Codena. Mordet inträffade under rusningstiden på dagen, då gatan var fylld med folk. Seguís död vid trettiofem års ålder avlägsnade den viktigaste och mest inflytelserika talesmannen för "återhållsamhet" inom CNT. Syndikalisterna i den stora arbetarorganisationen, som inte producerade någon värdig arvtagare till Seguí, blev för en tid förvisade till en andrahandsroll. Men med röran som diktaturen orsakade inom anarkistgrupperna återkom de snart till förgrunden.

Även om Seguí är högt rankad i de anarkosyndikalistiska martyrernas Panthéon är hans insats i CNT svår att värdera. Han föddes av arbetarföräldrar i det industriella Lérida den 23 december 1890. Familjen flyttade till Barcelona medan han ännu var barn och här, på gatorna i de proletära kvarteren, formades den jordnära kompetens och det aggressiva temperament som skulle komma att göra honom till en av CNT:s mest kapabla organisatörer. Denna gatu-"instinctvo" vars anställning på ett sockerraffinaderi skulle ge honom det livslånga smeknamnet "Noi del Sucre" ("Sockerpojken"), var också en beundrare av nietzscheansk individualism, av den superhombre för vilken "allt är tillåtet". Vid tidig ålder skickades Seguí iväg som målare och drogs in i arbetarrörelsen. Han tog en aktiv roll under den "Tragiska Veckan" och blev flykting undan den repression som följde. Därefter kretsade hans liv nästan totalt kring rörelsen – en enda lång följd av möten, propagandaturneer, förhandlingar, konferenser och hårt kommittéarbete för förberedande av strejker.

Om än Seguí var bekant med anarkistiska och socialistiska skrifter förblev han först och främst en praktisk organisatör för vilken comunismo libertario (han såg sig själv som anarkosyndikalist) förblev ett avlägset ideal. Revolutionen sågs i hans ögon först och främst som en organisationsfråga. Som en moderat som konsekvent stödde samarbete med UGT blev han måltavla för bitisk kritik från anarkistiska militanter, som föraktade hans politik men beundrade hans administrativa talanger. Han i sin tur såg dem som "doktrinärer" vars brist på "realism" satte utvecklandet av en förenad massarbetarrörelse i fara. Följaktligen stod alltid Seguí i första ledet närhelst balsam behövdes för att tysta de motspänstiga leden inom CNT. Han var en av arkitekterna till Saragossapakten; en förkämpe för de blandade kommissionerna (i vilka han deltog med stort allvar); idealförhandlaren i överenskommelser med arbetsköpare och UGT-byråkrater.

Det var Seguí som på nästan helt egen hand övertalade Barcelonaarbetarna att återgå till sina jobb under generalstrejken 1919, då "Canadiense" stod inför bankrutt och fabrikanterna var i full reträtt. Som det visade sig hade han fel i många av råden han gav. Om än ord som "kompromiss", "återhållsamhet" och "moderation" väckte en viss vördnad i vissa läger, hörde de egentligen aldrig till den spanska bourgeoisens vokabulär. För sina försök att främja kompromiss och hålla tillbaka våldet förödmjukades Seguí av de katalanska fabrikanternas omedgörlighet – och mördades troligen av deras pistoleros.

Ironiskt nog var de män som skulle komma att hämnas mordet på Seguí just de människotyper han så kraftfullt bekämpat i CNT. Den 17 maj mördade anarkistiska pistoleros från Barcelona Fernando González Regueras, den tidigare guvernören i Vizcaya. Tre veckor senare, den 11 juni, dödades kardinal Juan Soldevila y Romero, Saragossas ärkebiskop. Båda männen var ökända reaktionärer som bittert bekämpade fackföreningarna. De dödades av medlemmar i "Los Solidarios", en grupp unga anarkister vars praktik och synsätt i nästan alla avseenden var antiteser till den man de hämnades.

Vi måste göra en paus här för att på nära håll studera denna anarkistiska aktionsgrupp, för på många sätt typifierar den de grupos de afinidad som senare skulle utöva så stort inflytande i FAI. Många sådana små anarkistgrupper hade existerat så långt tillbaka som på 1890-talet. "Los Solidarios" och andra som "El Crisol", som fick en viss berömmelse, bildades i slutet av 1920 eller i början av 1921, då Syndikalistisk Ungdom upprättades för att ta itu med Sindicato Libres pistoleros. Ricardo Sanz, som tillhörde "Los Solidarios", berättar att de alla var

unga människor, majoriteten under tjugofem år, som hade dragits till Barcelona från olika regioner av Spanien. Dessa ungdomar, "av princip frivilliga, kände sig alltmer moraliskt knutna till gruppen", skriver Sanz,

Och det fanns många av dem, de som kan kallas direkta medarbetare, som kände sig med rätta, inte bara faktiskt, som beståndsdelar i gruppen.

Alla gruppens beståndsdelar var arbetare och levde därför av sina dagslöner. Gruppen hade ingen annan inkomst på något sätt, men den hade heller inga andra utgifter; dessa täcktes genom åtgärder i enlighet med varje medlems förmåga. Ditt och mitt existerade knappast bland medlemmarna i något fall alls, inte när det var fråga om aktiviteter som rörde den kollektiva planen. Individuellt stod det varje medlem i gruppen fritt att göra vad han tyckte var lämpligt och det var klart förstått att aktiviteten inte stod i motsättning till renheten hos idéerna.

"Solidarios" inkluderade en berömd treenighet – Buenaventura Durruti, hans nära vän Francisco Ascaso, och Juan Garcia Oliver – vars samarbete som "Los Tres Musqueteros" skulle nå nästan legendariska proportioner. Med tiden skulle gruppen bli lika känd genom Durrutis namn som genom det namn den ursprungligen antagit. Enligt Sanz betraktades dock varken Durruti, Ascaso eller Garcia Oliver som ledare. "Solidarios" var en "grupp individer", betonade han, bland vilka "ingen var mer eller mindre viktig än någon annan".

Följaktligen liknade "Solidarios" en gemenskap snarare än en konventionell politisk organisation. För att till fullo förstå de nära personliga relationerna inom denna typiska grupo de afinidad, måste vi försöka jämföra den med den sorts organisation som favoriserades av socialisterna och kommunisterna. Ett marxistiskt parti bestod av en hierarkisk kader – en byråkrati bestående av betalda funktionärer – utgörande en distinkt, klart definierad orderkedja. Kommunisterna, och i mindre utsträckning socialisterna, krävde lydnad av de under sig. Auktoritet tillföll ett högsta verkställande organ som fattade alla politiska och administrativa beslut i intervallerna mellan partikongresserna.

Partiets sammansatta kader hämtades ur en väldisciplinerad medlemskår; varje individ marscherade i takt med de andra efter besluten fattade av partikongresser och ledningskommittéer. Den föredragna typen av relation inom denna politiska armé lutade åt det opersonliga. Om än det skulle ha varit omöjligt för individer i vilken grupp som helst utsatt för någon grad av förföljelse att inte känna en släktskap med varandra slog marxisterna vakt om att framhålla värdet av moraliskt och känslomässigt neutrala band inom sina organisationer. Dagens kamrat kan mycket väl vara morgondagens politiska fiende eller fraktionsmotståndare. "vetenskaplig socialism" krävde ett bestämt oberoende till människor och idéer, en sträng rationalism som kunde stå över passioner, impulser och personlig intimitet. Sina främsta lojaliteter var man skyldig partiet, det vill säga dess apparat, inte dem som delade ens strider, risker och ansvar.

Anarkisterna var genuint förfärade över detta arrangemang. De betraktade det som passionslöst, själlöst, rentav moraliskt oanständigt. Revolutionen för dem var först och främst en stor moralisk förvandling som förväntades frigöra individer, att återupprätta deras frihet och spontanitet att utvecklas. Individer måste återskapas, inte blott till varuproducenter utan till nya helheter, fria att ta fullt kommando över sina öden och dagliga liv. Något mindre mål var inte värt att kämpa för. Följaktligen såg anarkisterna det marxistiska partiet som ännu en statlig from, en hierarki som ifall den lyckades "gripa makten" skulle bevara en mänsklig varelse sakt över en annan, ledarens auktoritet över den ledde. I deras ögon var marxistpartiet en spegelbild av just det samhälle det påstod sig vara motståndare till, en invasion i det revolutionära lägret av bourgeoisens värderingar, metoder och strukturer.

Marxisterna hävdade att deras organisationsform gav dem större verkningskraft och effektivitet, ett påståendet anarkisterna bestämt förnekade. Istället vidhöll de att den mest verkningsfulla och effektiva organisationen ytterst var grundad på voluntarism, inte på strikt eller formell lydnad. En rörelse som sökte främja en frigörelserevolution måste utveckla frigörande och revolutionära former. Detta betydde, som vi redan nämnt, att den måste spegla det fria samhälle den försökte åstadkomma, inte det repressiva som det försökte störta. Ifall en rörelse försökte åstadkomma en värld förenad genom solidaritet och inbördes hjälp måste den vägledas av dessa föreskrifter; ifall den eftersträvade ett decentraliserat, statslöst och icke-auktoritärt samhälle, måste den struktureras i enlighet med dessa mål. Med voluntaristiska mål i sinnet försökte anarkisterna bygga upp en organisk rörelse i vilken individer drogs till varandra genom en känsla av "affinitet" [ung. valfrändskap], genom lika intressen och böjelser, inte sammanhållna av byråkratiska senor och ideologiska abstraktioner. Och

precis individuella revolutionärer fritt drogs samman i grupper, av "affinitet", så federerades de individuella grupperna genom frivillig överenskommelse, utan att nånsin försvaga initiativförmågan och självständig vilja.

Det bör erinras att anarkisterna ständigt betonade fostran och behovet att leva efter anarkistiska föreskrifter – behovet att faktiskt skapa ett motsamhälle som kunde ge utrymme åt folk att börja återskapa sig. Följaktligen lade de mycket vikt vid fritid och moralisk överlägsenhet. Socialisterna föraktades eftersom deras krav främst fokuserade på löneökningar och materiella förbättringar. Långt viktigare var, i anarkisternas ögon, behovet att korta arbetsdagarna så att folk, som Anselmo Lorenzo hävdade, "skulle få friheten att tänka, att studera... att tillfredsställa sina moraliska instinkter". Den här sortens språk – ord som "frihet" och "moraliska instinkter" – var främmande för socialist- och kommunistpartiet. I Saragossa utvecklade anarkisterna ett proletärt följ som var unikt i de revolutionära rörelsernas historia. Dessa aragoniska arbetare började betona moraliska, politiska och humanistiska strider över ekonomiska sådana. Deras strejker, som E. H. Carr har observerat, "kännetecknades av deras förakt för ekonomiska krav och av hårdheten i deras revolutionära solidaritet: strejker för kamrater i fängelse var populärare än strejker för bättre villkor."

"Solidarios" skulle sticka ut bland de andra grupos de afinidad p g a omfattningen och dristigheten i deras eskapader. I andra avseenden var de dock typiska för de anarkistiska aktionsgrupperna som opererade i Spanien på den tiden. Det kan inte råda något tvivel om att de – och andra som dem – skrämde en del människor i regeringen som var skyldiga till stora brott mot arbetarrörelsen. I det här ämnet är fallet Martínez Anido avslöjande. Efter att ha regerat Barcelona i två år på ett sätt som fullständigt chockat den allmänna opinionen i hela Spanien, avskedades till sist denne brutale soldat 1922. Ett av de direkta skälen till hans försvinnande var betecknande för hela hans administration: det hade upptäckts att medan Angel Pestaña återhämtade sig från skador han fått av civilguvernörens pistoleros, stationerades en annan grupp av Anidos revolvermän utanför sjukhuset med order att skjuta anarkisten så fort han kom ut. Historien fick stor publicitet. Vid det här laget hade en mer moderat konservativ regering, åter ledd av Sánchez de Toca, tagit plats, med avsikt att få till stånd politiska reformer. Med Martínez Anidos avskedande började nu en anmärkningsvärd jakt där "Solidarios" försökte spåra upp denne man för att, som Sanz formulerar det, "göra upp räkningen".

Anido gick helt enkelt under jorden. I mars 1923 spårade "Solidarios", beväpnade med k-pistar och bomber, honom till San Sebastian, men han flydde till La Curuña, där de åter jagade rätt på honom. Martínez Anido försvann sedan fullständigt. Fastän general i armén och f d guvernör för Katalonien, var denne höjdare tvingad att förbli under jorden tills pistolero-hotet till stora delar försvunnit genom repression.

Medan jakten pågick lyckades "Solidarios" lokalisera Ramón Laguía, en av Sindicato Libres främsta pistoleros, som de sårade allvarligt på ett kafé i Manresa. Det var omkring den här perioden som de också mördade den f d guvernören för Vizcaya och ärkebiskopen av Saragossa. Atendados mot dessa dignitärer följdes av flera våghalsiga rån, varav det mest berömda inträffade den 1 september 1923, då en grupp "Solidarios" rånade Gijónbanken och kom undan med över 600,000 pesetas. Råden orsakade sensation i hela Spanien och räknas till en av sin tids största "exproprieringar"

Under tiden förberedde de anarkistiska aktionsgrupperna en insurrektion mot den nyligt installerade Primo de Rivera-diktaturen. Vapen var desperat behövda. Nu inleddes en serie fantastiska eskapader i vilka tonvis med vapen tillverkades eller smugglades runt framför näsan på polisen med ett mod och en bravur som endast tycks möjligt i Spanien vid den tiden – och kanske bara hos de spanska anarkisterna. Solidarios" köpte ett järngjuteri i distriktet Pueblo Nuevo i Barcelona och använde det för att tillverka granater och bomber. Omkring sextusen av dessa vapen gömdes undan i distriktet Pueblo Seco innan de upptäcktes av polisen – som måste ha förbluffats över gruppens oförvägenhet. Dessutom deponerade gruppen lager med gevär och ammunition i nästan varje kvarter i Barcelona. En reguljär vapenhandel organiserades där vapen köptes i Belgien och Frankrike och transporterades in i hemlighet i Spanien via gränsstaden Puigcerdá eller fraktades in med fartyg.

I oktober 1923, medan dagen för insurrektionen närmade sig, lyckades gruppen köpa 1,000 gevär och 200,000 patroner från firman Gárate y Anitua i staden Eibar. Insurrektionen blev aldrig av, åtminstone inte i oktober, och vapnen förblev i firmans lagerlokaler. Senare smugglade "Solidarios" dem till ett lager i Barcelona där de låg i månader medan anarkisterna i staden förhandlade med de katalanska nationalisterna om hur de skulle använda sig av denna dödliga frikostighet. När förhandlingarna strandade skickades vapnen tillbaka till Eibar där manufaktören accepterade dem som "returnerat gods". Det vittnar om den förbluffande effektiviteten hos

den anarkistiska aktionsgruppen att inköpet, flyttandet och lagrandet av 1,000 gevär och 200,000 patroner under en period av militärdiktatur aldrig upptäcktes av polisen.

"Solidarios" hade vid det här laget verkligen utvecklat ett omfattande frihetligt företag. En delvis lista visar att det fanns minst trettio medlemmar, varav många var beredda att lämna Barcelona på ett ögonblick för en "aktion" någon annanstans i Spanien. Förutom att handla och frakta tusentals vapen, driva ett granatgjuteri och genomföra noga planerade "aktioner", var de en källa till betydande medel för olika frihetliga projekt. Deras "exproprieringar" försörjde Ferrerskolor, anarkistiska tryckerier och ett stort förlagshus i Paris som producerade Anarkistiska Encyklopedien, liksom många böcker, pamfletter och tidningar. Gruppen inkluderade män som Durruti, vars prestige nu var enorm, men om vi ska tro Sanz så hade den inga ledare och ingen hierarki.

Durruti förtjänade sin prestige; den var helt resultatet av hans personliga mod och uppenbara förmåga. Det var ingenting i hans bakgrund som utmärkte honom: liksom alla andra i gruppen var han en arbetare, kanske med en aning bättre utbildning än genomsnittet. Durruti var född i staden León i juli 1896, av arbetarklass-föräldrar, och blev lärling på en maskinverkstad vid fjorton års ålder. Fyra år senare började han arbeta som motormekaniker på en järnvägsverkstad, där han gick med i UGT och blev aktiv i arbetarrörelsen. Hans far hade varit socialist och Durruti såg först ut att följa samma politiska bana. Men han var en kombativ ung man, attraherades av militansen hos CNT och vid tiden för generalstrejken i augusti 1917 skiftade han tillhörighet till det anarkosyndikalistiska facket. Med den repression av svartlistning av fackliga militanter som följde på nederlaget lämnade Durruti León för att söka arbete längre norrut vid Atlantkusten i Gijón. Där blev han vän med Buenacasa och instruerades i anarkistiska idéer av den äldre, mer erfarna revolutionären.

Vid det här laget hade Durruti blivit tjuogoett, åldern för obligatorisk militärtjänstgöring. Han lämnade Spanien för Paris, där han träffade den franska huvudstadens anarkistiska stora ljus och blev alltmer involverad i den frihetliga rörelsen. Den ökande revolutionära aktiviteten söder om Pyrenéerna förde honom tillbaka till Spanien efter en treårig vistelse i Frankrike. Han slog sig ned i San Sebastian, återknöt sin kontakt med Buenacasa och gick med i "Los Justiceros", en nybildad anarkistgrupp. Durruti sökte efter en mer kombativ arena att arbeta i och bestämde då att flytta vidare till Barcelona. På sin väg till den katalanska hamnstaden stannade han till i Saragossa där han plockade upp Francisco Ascaso, den man som skulle bli hans alter ego under de år som följde.

Med Durrutis ankomst till Barcelona i januari 1922 började "Solidarios" ta form som aktionsgrupp. Som huvudmisstänkt tvingades Durruti använda ett alias och operera i underjordens skymningszon. Hans mod visas genom att han, medan han var i Madrid på en anarkistkonferens, hälsade på Datos fängslade mördare, en handling som ledde till arrestering och inspärning i månader. Polisen tvingades till sist frige honom i brist på bevis fastän han var inblandad i nästan alla planer som gjordes av den grupp han hjälpt till att bilda och när han inte var inspärrad, alla aktioner. I december hade Durrutis läge blivit så riskabelt att det var nödvändigt att han lämnade Spanien och tog tillflykt i Frankrike.

Faktiskt stod gruppen "Solidarios" inför upplösning. Atendados, bankrånen och vapentrafikanten krävde ett högt pris av de mest militanta och aktiva medlemmarna. Ascaso satt i fängelse för mordet på Soldevilla, om än han snart gjorde en våghalsig rymning och återvände till Barcelona förklädd till tågkonduktör och tog sig sedan vidare till Durruti i Paris. Eusebio Brau hade döatts i efterdyningarna till Gijónrånets och Rafael Torres Escartín var fängslad och också anklagad för att ha deltagit i attentatet mot kardinalen. I februari 1924 hade den hemliga polisen (enligt Sanz) mördat Gregorio Suberbiela och Manuel Campos, två medlemmar i "Solidarios". Garcia Oliver och Figueras var fängslade; Sanz och Alfonso, om än fortfarande i Barcelona, åkte in och ut ur fängelse. Höjdpunkten för atendados och "exproprieringar" hade passerat och en ny period var på väg, som alltmer bestämdes av Primo de Riveras militärdiktatur.

Vad hade de anarkistiska pistoleros åstadkommit? Var atendados bara meningslösa gester, blinda provokationer som spelade myndigheterna i händerna, som inte ville någonting hellre än att få en ursäkt att slå ner på CNT? Detta är den vanliga uppfattningen bland samtida historiker medan t o m de flesta spanska anarkister idag sysslar defensivt med ämnet och är ytterst tystlåtna om Durrutis illegala verksamhet. Ändå måste detta sätt att närma sig saken ses som en överförenkling. Hur man än väljer att värdera de politiska konsekvenserna av morden på Cánovas 1897 och på Canalejas 1912 så kvarstår det faktum att dessa atendados avlägsnade två av de skärptaste premiärministrarna i Spaniens moderna historia. De inträffade under kritiska tider – perioden

som ledde till det spansk-amerikanska kriget och förbrukandet av Turnismon [ständig växling mellan konservativa och liberala regeringar] före första världskriget – då beslutsam statskonst behövdes för att ta itu med en upplösande politisk situation. Cánovas och Canalejas död skapade ett allvarligt politiskt vakuum i den spanska statens ledning. De flesta av de premiärministrar som följde var ytterst oförmögna att ta itu med de kriser och motsättningar som utvecklades i det spanska samhället.

När de katalanska manufaktörerna vände sig till pistolerismon efter första världskriget kunde det inte bli något annat svar än anarkistisk pistolerismo. Detta makabra växelspel uppenbaras vid en undersökning av Seguís försök att främja en moderat, facklig linje inom CNT. Seguís linje var klart dominerande för en tid; förbundet avbröt generalstrejken 1919; det gick med i de blandade kommissionerna, deltog i dem med yttersta allvar; det följde en politik att samarbeta med UGT, underordnade sig till den socialistiska politiken i augustigeneralstrejken. Arbetsköparna å andra sidan använde bara vapenvilan i generalstrejken 1919 till att mobilisera sina styrkor och starta en hård motoffensiv mot förbundet; de gjorde de blandade kommissionerna till en fars; och socialisterna vände ryggen åt anarkosyndikalisterna så snart de uppmanades att handla resolut.

För alla sina tillkortakommanden dök pistolerismon och en militant anarkistisk politik i CNT upp som ett resultat av nederlagen som drabbat den moderata fackliga flygeln. En politik grundad på eftergivenhet skulle ha demoraliserat arbetarorganisationen fullständigt. De anarkistiska pistoleros visade de militanta arbetarna i Barcelona att vid en period då arbetsköparna tycks ha totalt fria händer fanns en kraft för deras räkning ännu vid liv och besvarade effektivt slag för slag.

Slutligen var inte de anarkistiska militanterna intresserade av "social fred" eller av en viloperiod av facklig tillväxt. De betraktade bourgeoisiesamhället som obotligt sjuk. Som de såg det var Largo Caballeros opportunism och Sánchez de Tocas reformer bara halvhjärtade försök att bevara ett fundamentalt sjukt samhälle. Bättre att blottlägga sjukdomen, att använda skalpellen för att avlägsna infektionen, än att dölja det sociala systemets sår. De spanska anarkisternas terrorism var utformad inte bara för att hålla upprorsandan vid liv och provocera den spanska bourgeoisien, utan för att underminera det sociala systemets stabilitet. Så dök en politik upp om "avstabiliserad" kapitalism som, vilket 1930-talet skulle visa, kastade in Spanien i social revolution. Som vi ska se lyckades faktiskt anarkisterna få den revolution de ville. Utan dem är det mycket tveksamt om det skulle ha blivit en 1936. Ifall deras revolution misslyckades, så var det inte för bristande försök att skapa en.

Det Anarkistiska Biblioteket

Murray Bookchin
Pistoleros

Mottogs den 2025-11-25 från www.sovversiva.wordpress.com
Översatt från boken *"The Spanish Anarchists: The Heroic Years 1868-1936"*. Noter utelämnade.

www.anarkistiskabiblioteket.se